

Úvodní slovo

PhDr. Vojtěch Balík,
Národní knihovna ČR

Svět knihy je šťastně zvolený název tohoto veletrhu: je to termín mnohovýznamový, hluboký, konkrétní i symbolický. Světem knihy může být pro jedny společenství autorů, pro jiné nakladatelský a knihkupecký ruch, jindy zase prostředí knihoven, nebo konečně svět čtenářů, badatelů, studentů či nejrůznějších hledačů informací. Toto vše má jedno společné: knihu - tradiční a dosud hlavní médium pro přenos a uložení umění slova, ale zároveň i znalostí či informací. Knižní svazek je toho opravdu hluboce zakořeněným symbolem, ale všichni víme, že jde o symbol. Už dávno začaly různé funkce, původně s formou knižního svazku pevně svázané, žít tak říkajíc vlastním životem, hledat si média vhodnější, pružnější, nosnější. Dovolte, abych použil určité analogie s vývojem výtvarného umění, i když jsem si vědom problematičnosti jakéhokoli srovnávání. Výtvarné artefakty původně také měly význam nejen umělecký, nýbrž i informační. Platilo to zejména o malířství a kreslířství. Pak ale nastoupila fotografie: technika začala přebírat informační funkce a vlastně osvobozovat umění od rutiny. Přispěla tak k odstraňování onoho věčného nedorozumění, které spočívalo ve vtírajícím se dojmu, že nás má malířské dílo informovat o vnější tváři skutečnosti. To, že fotografie sama prodělala pak obrovský rozvoj, že nastoupily i další zobrazovací metody, které ovšem dokážou informovat o vnější skutečnosti mnohem lépe než lidská ruka a um, to dnes považujeme za samozřejmé. Na druhé straně se sama fotografie stala uměním. Ale to už je jiná kapitola.

Řekl jsem, že jsem si vědom toho, že srovnání s vývojem v oblasti výtvarného umění je problematické. Je tomu opravdu tak. Zatímco fotografie osvobodila výtvarné umění od zobrazovací rutiny a mohlo tak dojít k jasnějšímu vymezení úloh, v případě psaného slova výpočetní technika nic nezměnila na pojetí vlastního umění slova, nýbrž způsobila obrat v nazírání na úlohu nosičů psaného slova: snad by bylo možno říci, že dochází na jedné straně k demýtizaci knižního svazku jako takového, na druhé straně k posílení jeho úlohy jakožto nositele uměleckého slova. Vzpomeňme po staletí zdůrazňované až posvátné úcty ke knize jako takové, totiž ke knižnímu svazku, který představoval zdroj nejen krásy, ale hlavně moudrosti, paměti, znalostí. Dnes zcela nesentimentálně přenášíme z textů vše, co slouží vlastně jen informaci a je rutinní, pracné, mechanické, na jiné nosiče, které nám zprostředkují neskonale větší možnosti. Technické nosiče nám umožňují nečekaně účinně vydobýt z textů všechny potřebné informace, ale právě jen informace. A knihy? Těm se čím dále tím více můžeme věnovat jako krásným a vhodným prostředkům uměleckého slova či moudrosti, které stojí za pomalé intelektuální rozkrývání a přemýšlení, chcete-li meditaci, tedy sdělování, které není jen informací.

Informace našly své adekvátní cesty a nosiče. Teprve s nimi si uvědomujeme, či lépe začínáme uvědomovat, že lepší pořádání a účinnější předávání informací má své hluboké významy: není to totéž jako nahrazení kočárů automobily. Rozvoj informačního propojení má přímý a snad ani dosud nedoceněný vliv na vzájemné poznávání, "mluvení spolu", vzájemné odkrývání toho, co je v různých kulturách odlišného, ale kupodivu i společného. Poznání, naslouchání a porozumění druhému je přece základem humanizace.

Pochopili jsme to a dnes stojíme před úkolem tyto možnosti uskutečnit. Úkol má už své jméno: globální informační infrastruktura, anebo též rádi používáme příměry vystihující princip: informační dálnice, světová vesnice, apod. Tyto pojmy, ač zrozené teprve nedávno, se v našem povědomí usídlily tak samozřejmě, že se zdá, že problémem je dnes už spíše jejich uskutečnění než vlastní vysvětlování či přesvědčování o jejich principu. Rodí se již konkrétní představy.

Snad nejdále je koncepce Národní informační infrastruktury ve Spojených státech amerických. Je pojímána jako komplexní politický úkol, jehož cílem je umožnit všem občanům faktický výkon občanských práv: ten spočívá na rovném a úplném přístupu k informacím jako základu skutečně svobodné volby. Koncepce má čtyři části: vybudování telekomunikačních sítí, rozvoj všech technických prostředků, které umožňují práci s informacemi a v sítích, rozvoj a naplňování "digitálních knihoven" a databází a konečně příprava lidí na budování, udržování a rozvoj infrastruktury a všeobecné využívání informací v sítích. Stát bude podporovat výzkum a rozvoj, konkrétní pilotní projekty např. škol a knihoven, využití infrastruktury pro účely státní správy. Hodlá přitom zajistit ochranu soukromí jednotlivce a intelektuálního vlastnictví, přístup soukromého sektoru k budování a provozování telekomunikačních prostředků a zejména možnost skutečně rovného přístupu do sítí ve

všech místech a pro všechny vrstvy obyvatel.

Nedávno se na globální úrovni dohodly ve stejném duchu představitelé sedmi hospodářsky nejvyspělejších zemí světa (tzv. G7) a Evropské komise. Cílem jedenácti klíčových projektů pro vybudování informační infrastruktury je podpořit vytváření společných pravidel, zajistit všeobecný přístup k informačním sítím a jejich vzájemnou propojenost. Vychází se z vize globální elektronicky přístupné multimediální databanky, k níž bude přístup z navzájem kompatibilních systémů. Pamatuje se na rozvoj školství a výuky směrem k vzájemnému poznávání a chápání různých kultur, navazuje se na již existující projekty či už skutečnou spolupráci knihoven, které se spojují pro zpřístupnění nashromážděného vědění, a spoléhá se především na ústřední roli národních knihoven, proponuje se zpřístupnění světového kulturního dědictví prostřednictvím globální sítě, předpokládá se předávání informací o přírodních zdrojích a životním prostředí, informací pro předcházení krizovým situacím ekologickým nebo zdravotním, plánuje se přínos spolupráce v síti pro státní sféru, pro rozvoj malých a středních podniků i např. pro spolupráci na moři.

Domnívám se, že právem mohu tvrdit, že i v naší zemi jsme včas pochopili význam možností, které v informační oblasti dávají nové technologie, a význam spolupráce v sítích pro zpřístupnění informací všem, tak jak to odpovídá demokratickým principům, na něž se odvoláváme. Bylo založeno resp. uskutečňuje se několik velkorysých projektů spolupráce v síti mezi knihovnami a informačními středisky, nebo v oblasti státní správy, které počítají i s mezinárodní spoluprací; technická infrastruktura a vybavení se přes všechny obtíže vylepšují, chápe se důležitost standardizace, státní orgány plánují podporu tohoto rozvoje. Konference *Infomedia '95* si dala za úkol poskytnout prostor pro výměnu zkušeností a názorů na tento vývoj. Je na místě, že se koná právě v rámci knižního veletrhu. Vždyť - jak bylo už řečeno na začátku - informační media nepopírají úlohu knihy, spíše naopak, odlehčují ji od úloh, které media mohou splnit mnohem účinněji, a navíc jsou schopna podpořit právě kulturní výměnu a vzájemné pochopení, tedy jednu z významných úloh psaného slova.

Našeho dialogu se zúčastní nejen naši odborníci, ale i zahraniční hosté, které zde srdečně vítáme. Těšíme se na jejich příspěvky a názory a doufáme, že i oni si od nás leccos cenného odnesou.

Děkuji všem organizátorům konference za jejich práci a sponzorům za podporu a očekávám od konference přínos pro nás pro všechny.